

ORGANI ZA SPROVOĐENJE U ŽIVOT PAKTA O GRAĐANSKIM I POLITIČKIM PRAVIMA

Procesni mehanizam Pakta o građanskim i političkim pravima obuhvata dve vrste mera: mere na nacionalnom i međunarodnom planu. Prve se odnose na usvajanje propisa zakonodavnog ili drugog karaktera (1); druge obuhvataju obavezu ugovornica na podnošenje izveštaja (2), ali i mogućnost vođenja postupka pred za to posebno predviđenim organima — Komitetom za prava čoveka i ad hoc Komisijom za mirenje. Međutim, dok je oko postupka izveštavanja saglasnost relativno lako postignuta pomenuti organi bili su predmet dugih i oštih diskusija. Sukobila su se dva shvatanja. Zastupnici jednog od njih zalagali su se za veće uplitanje međunarodne zajednice u poslove država. Široko shvaćena unutrašnja nadležnost država prožimala je drugo stanovnište. Diskusije o organima za sprovođenje u život Pakta o građanskim i političkim pravima lepo ilustriju pomenute nesuglasice, a omogućavaju i poređenje organa koji su dobili podršku većine država s predlozima oko kojih nije bilo moguće naći zajednički jezik. Izložićemo zbog toga najpre predloge o kojima nije postignuta konačna saglasnost, a zatim razmotriti organe predviđene Paktom o građanskim i političkim pravima.

1. Organi predlagani u toku rada na paktovima

aa) Inokosni organi

Među brojnim predlozima o ustanovljenju organa za sprovođenje u život paktova o pravima čoveka bilo je i pokušaja da se inokosnom organu — visokom komesaru Ujedinjenih nacija za ljudska prava — stavi u nadležnost odgovorna dužnost obezbeđenja prava iz pomenutih akata. Prvi predlog podnela je delegacija Urugvaja (3). U njemu je predstavnik međunarodne zajednice (generalni zastupnik) trebalo da ispituje žalbe po-

1) S. Milenković: Nacionalne mere za sprovođenje u život paktova o pravima čoveka, Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu, IX sveska, 1970, str. 323-335.

2) S. Milenković: Postupak izveštavanja u paktovima o pravima čoveka, Zbornik radova Fakulteta političkih nauka u Beogradu, br. 1, 1973, str. 243-249.

3) U radovima internacionalista mogu se naći vrlo različiti podaci o prvim predlozima za ustanovljene Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska pra-

jednaca i organizacija podnetih zbog povrede paktova i da traži zadovoljavajuće rešenje u predgovorima s državom protiv koje je upućena žalba. Generalni zastupnik je, osim toga, imao i značajnu funkciju utvrđivanja povrede. Ukoliko je utvrdio da je do nje došlo žalbu je dostavljao drugom organu Ujedinjenih nacija na konačnu odluku.

Ovako shvaćenu nadležnost visokog komesara, iz koje se videla samo funkcija »filtiranja« žalbi trebalo je podrobnije regulisati. Sledeći predlozi (4) bili su već znatno konkretniji, ali i opasniji po suverenost država. Dovoljno je pomenuti da je pored prijema i ispitivanja žalbi o povredama paktova, prikupljanja obaveštenja opšteg karaktera od ugovornica, visokom komesaru bila poverena i uloga istražnog sudije na teritoriji država ugovornica. Ukoliko nađe da stanje u nekoj od država nije u skladu s obavezama koje proističu iz paktova, komesar je mogao da daje sugestije i preporuke, ali i pokreće postupak pred organima Ujedinjenih nacija — u nekim predlozima pred Savetom bezbednosti, u drugima pred Komitetom za prava čoveka. Pri tom su protiv država mogle biti primenjene i sankcije.

Čuvajući teško stečenu nezavisnost, države su u periodu odmah posle druge po redu svetske katastrofe, još s većim podozrenjem nego danas gledale na sve organe u kojima su osećale opasnost po neka od osnovnih načela Povelje Ujedinjenih nacija, pre svega načela nemešanja u unutrašnju nadležnost država (5). Nada Urugvaia da će države kroz pravo na žalbu dozvoliti neposredan dijalog između pojedinca i međunarodnog prava bila je zbog toga isuviše smela. Još je neshvatljivi bio pokušaj ozakonjenja istrage na teritoriji ugovornica paktova. Takva praksa je visokog

va. Često se navodi šesto zasedanje skupštine — J. E. S. Fawcett: *The protection of human rights on a universal basis: recent experience and proposals*, *Human rights in national and international law*, edited by A. H. Robertson, Manchester 1968, p. 297; E. Schwelb: *Written communication*, *Human rights in national and international law*, p. E. Ermacori: *Human rights and domestic jurisdiction* (article 2, par 7. of the Charter), *Recueil des Cours de l'Académie de droit international de la Haye*, t. 124, 1968, p. 405. Pominje se i 1945. godina — S. Glaser: *Der Einzelne vor dem Völkerrecht*, *Österreichische Zeitschrift für öffentliches Recht*, Hf 1-2, 1966, S. 122; S. Dabrowa: *Miedzynarodowe srodki ochrony praw czlowieka w swietle Paktow Praw Czlowieka*, *Panstwo i prawo*, no 10, 1967, str. 516; M. Melkovski i R. Pleić: *Méré za sprovođenje u život paktova o pravima čoveka*, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br.2, 1956, str. 30 ali i 1959. godina — M. Martinsson: *Instruments des Nations Unies et des ses institutions spécialisées dans le domaine des droits de l'homme*, *Revue de droit international de sciences diplomatiques et politiques*, no 3, 1969, p. 191. Smatramo međutim, da je prvi predlog podnela delegacija Urugvaia retom zasedanju Generalne skupštine, mada u njemu nije izričito pomenut izraz visoki komesar nego generalni zastupnik — v. doc. E/CN. 4/549 et corr. 1.

Documents officiels de l'Assemblée générale sixième session, Annexes, point 29 de l'ordre du jour, doc. A/C. 3/564, pp. 9-17; Commission des droits de l'homme, rapport sur la dixième session, Supplément No 7, annexe III, pp. 77-80.

5) Više o tome S. Milenković: *Visoki komesar Ujedinjenih nacija za ljudska prava — institucija koja se rađa*, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, br. 4, 1968, str. 560 i sl; *Pokušaj osnivanja novog inokosnog organa u oblasti međunarodne zaštite ljudskih prava*; visoki komesar Ujedinjenih nacija za ljudska prava, *Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu*, X sveska, 1971, str. 163 i sl; G. Mansuy: *Un médiateur des Nations Unies pour les droits de l'homme*, *Revue des droits de l'homme*, No 2 1973, pp. 240-241.

komesara stavljala u viši položaj od najviših državnih organa, te je sasvim razumljivo što predlozi nisu naišli na širu podršku i što je tek drugačiji pristup ustanovljenju ovog organa doneo izvesne rezultate. No, pošto u tim pokušajima nadležnost visokog komesara nije vezivana za paktove o pravima čoveka, pomenuta delatnost prevazilazi okvire našeg izlaganja.

bb) Kolektivni organi

Više pristalica imala je ideja o ustanovljenju kolektivnih organa. Međutim, i ona je izazvala žive rasprave u kojima su do izražaja došla neslaganja o karakteru mera za obezbeđenje paktova. Pristalice takozvane »jake« implementacije dokazivale su da jedino sudski organi mogu efikasno da deluju u ovoj oblasti, dok su branioци šire shvaćene unutrašnje nadležnosti država u tome videli propast načela na koje je sagrađena čitava građevina Ujedinjenih nacija — načela suverenosti država. Predlagale su zbog toga da se ostane ili samo na nacionalnim meralima implementacije ili da se obezbeđenje izvršenja pakta poveri za to posebno osnovanom komitetu ili komisiji koji ne bi raspolagali sudskim ovlašćenjima.

a) Međunarodni sudovi

Iako su polazile od zajedničkog stava da je za obezbeđenje prava iz pakta neophodna sudska kontrola, među pristalicama ovog do krajnjih granica dovedenog shvatanja o internacionalizaciji ljudskih prava došlo je do podeljenosti. Izvesni od njih su predlagali ustanovljenje posebnog Međunarodnog suda za prava čoveka, dok su drugi tražili rešenje u okviru već postojećeg Međunarodnog suda pravde. Naročito žive diskusije, protkane razlozima za i protiv jednog i drugog rešenja, vođene su u radnoj grupi za izradu mera obezbeđenja pakta. Za osnivanje Međunarodnog suda za prava čoveka zalagale su se Belgija, Australija i Iran. Svoj stav su obrazlagale sledećim činjenicama:

— Sudske odluke su neophodne za stvarno poštovanje prava čoveka;

— Obavezne sudske odluke moguće je doneti na široj osnovi samo uspostavljanjem novog suda. Ne treba zaboraviti da je nadležnost Međunarodnog suda pravde fakultativnog karaktera;

— Za podvrgavanje nadležnosti Međunarodnog suda pravde potrebno je prihvatanje člana 36 Statuta ovog suda. Pakt o pravima čoveka zahteva, pak, ratifikaciju. Zašto onda ne ostanu pakta ne ustanoviti novi sudski organ?

— Ukoliko bude ustanovljen Međunarodni sud za prava čoveka sudije će biti birane među stručnjacima za prava čoveka. Oni će, dakle biti stručnjaci u ovoj oblasti za razliku od sudija Međunarodnog suda pravde koji to nisu;

— Pred novim sudom, najzad, parnicu bi mogli da pokreću pojedinci, grupe pojedinaca, udruženja. Oni, međutim, ne mogu biti stranke pred Međunarodnim sudom pravde (6).

Kao što je već rečeno, drugi deo radne grupe s više simpatija je gledao na traženje rešenja u okviru već postojećeg suda. Iako su postojale dve varijante ovog gledišta — oformiti novo odeljenje za prava čoveka ili se poslužiti mogućnostima koje daje član 26 Statuta — razlozi protiv osnivanja novog suda bili su isti:

— Nije preporučljivo povećavati broj međunarodnih ustanova, posebno ustanova sudskog karaktera. Ranije je predlagano ustanovljenje suda za genocid, a sada suda za prava čoveka. Gde se zaustaviti na tom putu?

— Izvesne države će svakako oklevati da pristanu na ustanovljenje ovog suda, te bi njegovo osnivanje uticalo da pakt ne dobije dovoljan broj ratifikacija;

— Ko će biti stranke pred novim forumom? Ako su to svi beneficijari prava peticije, a ne samo države, još će se više uvećati rizik kome je bilo reći u prethodnom stavu;

— Možda bi proširenjem nadležnosti Međunarodnog suda pravde moglo da se dođe do obaveznih sudskih odluka tako da ne bi postojala potreba za osnivanjem novog suda. Pitanje je, međutim, da li će države prihvatiti obavezne odluke u oblasti povrede ljudskih prava (7).

b) Organi nesudskog karaktera

Pored Komisije Ujedinjenih nacija za prava čoveka kojoj je, prema izvesnim predlozima, u nadležnost stavljano i sprovođenje u život pakta o pravima čoveka (8), poznati su i zahtevi za osnivanje posebnih komisija i komiteta u ovoj oblasti. Francuska je 1949. godine predložila ustanovljenje specijalne komisije (9) sastavljene od jedanaest članova izabranih dvotrećinskom većinom u Generalnoj skupštini. Među glasovima je moralo biti najmanje 2/3 glasova država ugovornica pakta. Pri izboru je vođeno računa o podjednakoj geografskoj raspodeli i o ličnim osobinama kandidata. Postupak pred ovim organom mogle su da pokreću države, nevladine organizacije, grupe pojedinaca i pojedinci. Komisija je trebalo da utvrđuje saglasnost različitih akata s paktom o pravima čoveka, a u pogledu tužbi i peticija mogla je da vrši i ankete na teritoriji zainteresovanih država, ali samo uz njihovu prethodnu saglasnost. Mere kojima je trebalo da utiče na rešavanje sporova nisu imale obavezan karakter. Svođile su se na preporuke zainteresovanim stranama.

6) *Annuaire des droits de l'homme pour 1947*, pp. 594-595.

7) *Ibid.*, p. 594.

8) R. Cassin: *La Declaration universelle et la mise en oeuvre des droits de l'homme*, *Recueil des Cours de l'Académie de droit international de la Haye*, t. 79, 1951, pp. 336, 338.

9) *Annuaire des droits de l'homme pour 1949*, p. 394.

Strožiji sistem mera za otklanjanje povreda prava čoveka sadrži predlog Gvatemale. U njemu se rešenje traži mirenjem. Postupak vodi komisija za mirenje sastavljena od predsednika Komisije za prava čoveka i još dve ličnosti koje dvotrećinskom većinom bira Generalna skupština. Postupak se sastajao u traženju izveštaja od vlade na čijoj je teritoriji došlo do povrede prava čoveka, ali i u mogućnosti obrazovanja anketne komisije za utvrđivanje povreda. U slučaju kad nije moguće pronaći prihvatljivo rešenje za obadve strane u sporu, uz njihovu prethodnu saglasnost, pitanje je upućivano Međunarodnom sudu pravde.

Indija je 1949. godine ⁽¹⁰⁾ podnela predlog za ustanovljenje stalnog komiteta u čijoj je nadležnosti sprovođenje u život pakta o pravima čoveka. Predloženi organ je trebalo da se sastoji od najmanje pet lica, a u zadatak mu je, između ostalog, stavljeno proučavanje zakonskih mera, sudskih odluka i izveštaja država. Pored toga, komitet je mogao da rešava i konkretne slučajeve pokrenute peticijama pojedinaca, grupa pojedinaca, udruženja i država.

U slučaju da neka država ugovornica pakta ne primenjuje na zadovoljavajući način njegove odredbe, druge države ugovornice, prema predlogu Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije podnetom 1949. godine, mogle su da se obrate jednom ad hoc komitetu ⁽¹¹⁾, prema nekima komisiji ⁽¹²⁾, sastavljenom na sledeći način: svaka država u sporu imenuje po jednog člana, dok je sporazumom obadve strane trebalo da budu imenovana još tri člana komiteta. U slučaju nemogućnosti sporazumnog imenovanja, ovaj zadatak je prelazio u nadležnost predsednika Međunarodnog suda pravde. On ih je imenovao s liste koju su ugovornice pakta dostavljale sekretarijatu Ujedinjenih nacija. U roku od šest meseci od ustanovljenja, komitet je dostavljao izveštaj zainteresovanim državama, a i Komisiji za prava čoveka kako bi ih obavestio o nastalom sporu. U predlogu je bilo reči samo o postupku ustanovljenja ovog organa. Ništa nije rečeno o njegovim ovlašćenjima niti o načinu saznavanja povreda pakta.

2. Organi predviđeni Paktom o građanskim i političkim pravima

Većina iznetih predloga nije naišla na širu podršku. Države nisu želele da prihvate tela sa širokim ovlašćenjima u kojima su mogle da naslute opasnost po svoju suverenost. Razumljivo je zato protivljenje osnivanju Međunarodnog suda za prava čoveka ili nekog drugog organa sudskog karaktera. Opreznost, međutim, nije dolazila do izražaja samo u slučaju međunarodnih sudova. I kad mogućnost uplitanja u odnose između države i građana na njenoj teritoriji nije bila tako velika, države su ipak vodile računa da kontrolu nad izvršenjem obaveza povere objektivnim i nezavisnim međunarodnim telima. Smatrale su da kolektivni organi u većoj meri ispunjavaju ove uslove te nisu koristile mogućnost uspostavljanja inokos-

10) E/CN. 4/276.

11) M. Melovski i R. Pleić: op. cit, str. 305.

12) R. Cassin: op. cit, p. 338.

nog organa ⁽¹³⁾. U završnom tekstu Pakta o građanskim i političkim pravima predviđena su dva kolektivna organa: Komitet za prava čoveka i ad hoc komisija za mirenje. Pošto je reč o organima u čijoj je nadležnosti utvrđivanje činjenica i mirenje strana u sporu, države su uspele da usaglasile stavove, ne zaboravljajući, ipak, da stvarno funkcionisanje ovih organa uslove posebnim pristankom država.

aa) Komitet za prava čoveka

a) Sastav komiteta

Komitet za prava čoveka je zamišljen kao nezavisan organ kome države mogu da poklone puno poverenje. Takva uloga nametala je neminovno i izvesne zahteve u pogledu sastava ovog organa. Javile su se dve vrste pitanja na koja je trebalo potražiti odgovor. Neka su se ticala samog komiteta dok su druga ulazila u složen problem osobina njegovih budućih članova.

(1) a) Oko broja članova komiteta dugo nije bilo moguće naći zadovoljavajuće rešenje. Zbog bržeg obavljanja poslova izvesne države su predlagale što je moguće manji broj članova, dok su druge u većem broju videle obezbeđenje objektivnosti i ispunjenje zahteva za ravnopravnim predstavljanjem svih geografskih oblasti, različitih civilizacija i glavnih pravnih sistema. Sve veći značaj drugih razloga imao je za posledicu postepeno povećanje broja članova: »Privremeni tekst prvog Međunarodnog pakta o pravima čoveka« ⁽¹⁴⁾ predviđao je sedam članova ⁽¹⁵⁾, »Nacrt Pakta o građanskim i političkim pravima« usvojen 1954. godine ⁽¹⁶⁾ devet ⁽¹⁷⁾, a završni tekst ovog akta je taj broj udvostručio ⁽¹⁸⁾.

b) Da bi komitet mogao da radi nezavisno od uticaja država, članovi ovog organa nisu predstavnici država. Oni zasedaju u ličnom svojstvu ⁽¹⁹⁾, a svako od njih pre stupanja na dužnost daje i svečanu obezbeđujuću dužnost vršiti potpuno nepristrasno i savesno ⁽²⁰⁾. Osiguranje nezavis-

13) O odnosu inokosnih i kolektivnih organa prema unutrašnjoj nadležnosti država S. Milenković: Međunarodni organi za sprovođenje u život ljudskih prava i unutrašnja nadležnost država, Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu, XI sveska, 1972, str. 116-121.

14) V. član 19 Privremenog teksta prvog Međunarodnog pakta o pravima čoveka. Nacrt je izrađen na šestom zasedanju Komisije za prava čoveka održanom u Lejk Saksenu (SAD) tokom meseca marta-maja 1950. godine. Za tekst v. Arhiv za pravne i društvene nauke br. 3, 1950, str. 481 i sl.

15) Tačka 1 člana 19 Privremenog teksta.

16) Za tekst v. Jugoslovensku reviju za međunarodno pravo, br. 3, 1958, str. 569 i sl.

17) Tačka 1 člana 27 Nacrta pakta.

18) Tačka 1 člana 28 Pakta o građanskim i političkim pravima. Izmena u broju članova prihvaćena je bez ijednog glasa protiv: 38 glasova za i 3 uzdržana — A/C.3/SR.1420, par. 11. Sve odredbe Pakta o građanskim i političkim pravima navedene su prema tekstu objavljenom u Jugoslovenskoj reviji za međunarodno pravo br. 1-3, 1967, str. 238 i sl.

19) Tačka 3 člana 28 pakta; izbor ad personam traži se i za članove drugih organa za prava čoveka. Više o tome S. Milenković: Međunarodni organi za sprovođenje u život ljudskih prava i unutrašnja nadležnost država, str. 120.

20) Član 38 pakta.

nosti proizilazi i iz finansiranja rada komiteta. Svakako je veći uticaj na članove komiteta ukoliko, kao u Međunarodnoj konvenciji o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (21), troškove snose države iz kojih potiču ti članovi U paktu je zato nađeno rešenje kao u pojedinim regionalnim organizacijama (22) i specijalizovanim agencijama: troškove snosi organizacija u čijem je krilu doneta odgovarajuća konvencija. Tako je došlo do odredbe da »članovi Komiteta primaju... nagradu iz sredstava Organizacije ujedinjenih nacija« (23). Ali da bi odredba imala i stvarno dejstvo potrebno je da se prethodno s tim složi Generalna skupština i utvrdi uslove plaćanja.

c) I pored predviđenih uslova za obezbeđenje nezavisnosti i objektivnosti članova komiteta bilo je predloga da svaka zainteresovana potpisnica pakta, u slučaju spora pred komitetom, s liste kvalifikovanih osoba za rad u komitetu, izabere jedno lice ukoliko nijedan od njenih državljana nije član ovog organa (24). Na taj način se pokušalo s primenom postupka koji je već poznat iz Statuta Međunarodnog suda pravde (25). Većina država, međutim, nije videla potrebu za uvođenjem novih ad hoc članova komiteta (26) i u završnom tekstu pakta se ne nalazi odredba o pomenutom postupku.

(2) Nezavisnost i objektivnost komiteta dobili su punu sadržinu u uslovima navedenim za izbor članova ovog organa. Računalo se da će »ličnosti visokih moralnih osobina« biti u mogućnosti da se odupru uticaju države iz koje potiču, mada je teško verovati da i oni svoju delatnost mogu da objektivizuju do te mere da iz nje bude odstranjen svaki uticaj kulture i društvene sredine u kojoj su izgrađivani. Za odgovoran posao u komitetu traži se »priznata upućenost u oblasti ljudskih prava« (27). Pri tome se vodi računa »o korisnosti koju predstavlja učešće u radu Komiteta izvesnih lica sa pravničkim iskustvom« (28). Bilo je i predloga da se pri uslovima za izbor ne ostane samo na pravničkom, već da se alternativno predvidi i sudsko iskustvo. Na predlog afro-azijskih zemalja brisan je izraz »sudski« (29). Iste zemlje preinačile su kvalifikaciju »visokog moralnog ugleda« (30) u izraz »visokih moralnih osobina« (31).

21) Tačka 6 člana 8 konvencije — za tekst v. Arhiv za pravne i društvene nauke br. 4, 1968, str. 702.

22) Prema članu 58 Evropske konvencije o zaštiti prava čoveka i osnovnih sloboda »Troškove Komisije i Suda snosi Evropski savet«, Za tekst v. Arhiv za pravne i društvene nauke br. 4, 1968, str. 775.

23) Član 35 pakta.

24) V. član 34 Privremenog teksta prvog Međunarodnog pakta o pravima čoveka.

25) Član 31 Statuta.

26) Commission on Human Rights, Report of the 7 th Session, Economic and Social Council, 13 th Session, Official Records, Supplement no 9 (E/1992), paragraph 78.

27) Isti uslov traži se i za članove Interameričke komisije za prava čoveka — C. G. Bauer: Protection of human rights in America, René Cassin amicorum discipulorumque, liber I, Paris 1969, p. 83.

28) Tačka 2 člana 28 pakta.

29) A/C.3/1. 1379 and Rev. 1, takođe A/C.3/1373. Za glasanje v. A/C.3/SR. 1420, p. 11.

30) Taj izraz nalazi se u Privremenom tekstu pakta (tačka 2 člana 19).

31) A/6546, paragraphs 193, 206. Za glasanje v. A/C.3/SR. 1420, par. 11. Isti uslov potreban je i za izbor članova Interameričke komisije za prava čoveka — C. G. Bauer: op. cit, p. 83.

U diskusijama o osoblju komiteta pokrenuto je i pitanje da li u radu ovog organa treba da učestvuju samo državljani ugovornica pakta ili i lica iz drugih država. Prihvaćeno je prvo rešenje tako da se u paktu izričito navodi da će komitet biti sastavljen »od državljana država ugovornica«⁽³²⁾, uz ograničenje da »Komitet ne može imati više od jednog državljanina iste države«⁽³³⁾. Čak obadva lica koja predloži država ugovornica »mogu biti državljani države koja ih predlaže«⁽³⁴⁾. Tako je došlo do situacije u kojoj je teško dati odgovor na pitanje da li komitet predstavlja samo države članice pakta ili i celu međunarodnu zajednicu. U prilog drugog shvatanja ide finansiranje rada ovog organa, dok se razlozi prvog nalaze u državljanstvu članova. Kako se čini, prevagnuli su, ipak, razlozi celishodnosti: bilo je nemoguće dozvoliti učešće u radu predstavnicima država koje su odbile da pristupu paktu, jer bi to značilo dozvolu da i oni koji nisu želeli da prihvate obaveze iz pakta vrše kontrolu nad ugovornicima.

b) Predlaganje, izbor i mandat članova komiteta

Odredbe o komitetu za prava čoveka su slične onima iz Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije. Postoje, međutim, izvesni delovi u kojima se u paktu otišlo dalje od pomenute konvencije. U predlaganju kandidata demokratičniji postupak predviđen je paktom. U Konvenciji o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije može biti predloženo samo jedno lice što se svodi gotovo na postupak imenovanja. Prema paktu državu predlažu dva lica od kojih samo jedno može biti izabrano s obzirom na stav da »Komitet ne može imati više od jednog državljanina jedne iste države«⁽³⁵⁾. U nacrtima pakta postupak predlaganja je bio još šire shvaćen. Postojala je donja i gornja granica broja kandidata za članove komiteta. Ugovornicima je bilo omogućeno da predlože najmanje dva, a najviše četiri lica. U kasnijim diskusijama taj broj je sveden na dva, bez alternativnih rešenja.

Pored toga, konvencija ne sadrži odredbu o ponovnom predlaganju lica koje se nalazilo na listi kandidata, a nije izabrano. U paktu, međutim, ta mogućnost postoji⁽³⁶⁾.

Postupak izbora je gotovo istovetan s onim iz Konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije. Najmanje četiri meseca pre svakog izbora za komitet, Generalni sekretar Ujedinjenih nacija pismenim putem obaveštava o tome države ugovornice i traži od njih da odrede kandidate

32) Tačka 2 člana 28 pakta.

33) Tačka 1 člana 31 pakta.

34) Tačka 2 člana 29 pakta. Takva odredba nije postojala ni u Privremenom tekstu (tačka 2 člana 20), ni u Nacrtu pakta usvojenom 1954. godine (tačka 2 člana 28). U navedenim članovima čitamo da predloženi članovi mogu biti državljani bilo države koja ih predlaže bilo ma koje države članice pakta. Slično paktu, Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije sadrži odredbu prema kojoj »svaka država članica može da odredi kandidate koga izabere među svojim državljanima« (tačka 2 člana 3).

35) Član 31 pakta.

36) Tačka 3 člana 29 pakta.

za članove komiteta. Kad primi odgovore Generalni sekretar priprema listu predloženih lica po azbučnom redu, navodeći države koje su ih predložile. Zatim listu dostavlja ugovornicima najkasnije mesec dana pre svakog izbora.

Duge i značajne diskusije vođene su oko pitanja ko će vršiti izbor članova komiteta. Javile su se dve struje. Prema prvoj, nazvanoj univerzalistička⁽³⁷⁾, u izboru ne treba da učestvuju samo države ugovornice pakta, već sve članice Ujedinjenih nacija. Zastupale su je države prema kojima ovaj organ treba da predstavlja čitavu međunarodnu zajednicu. U predlogu Indije je bilo navedeno da izbor treba da vrši Generalna skupština Ujedinjenih nacija⁽³⁸⁾ dvotrećinskom većinom glasova slično postupku za izbor članova Komisije za prava čoveka. Nasuprot izloženom shvatanju, pristalice izolacionističke teze⁽³⁹⁾, vodeći računa o načelu suverenosti i jednakosti država, predlagale su da izbor vrši konferencija sastavljena isključivo od predstavnika država ugovornica. Francuska je pokušala da nađe srednje rešenje. Smatrajući da glavni organ za sprovođenje u život pakta o pravima čoveka ne sme da bude smatran organom jednog zatvorenog kruga država, ali ni da izbor njegovih članova bude pod uticajem političkih preokupacija, predlagala je da izbor vrši Međunarodni sud pravde. Posle dugih rasprava prevladalo je, ipak, shvatanje zastupnika »izolacionističke« teze. Prema tački 4 člana 30 Pakta o građanskim i političkim pravima članove komiteta biraju ugovornice ovog akta; sastanak saziva Generalni sekretar Ujedinjenih nacija u sedištu Organizacije. Da bi izbor bio punovažan sastanku mora prisustvovati najmanje dve trećine ugovornica. Izabrani su kandidati koji dobijaju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova prisutnih predstavnika država ugovornica. Glasanje se vrši tajno.

Odredbe pakta i Konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije su isfovetne u pogledu mandata. Članovi obadva komiteta se biraju na četiri godine pri čemu mandat devet članova, izabranih prilikom prvog izbora, ističe posle dve godine; predsedavajući sastanka država članica na kome se vrši izbor, kockom izvlači imena onih kojima mandat ističe u tom roku (u konvenciji imena kockom izvlači predsednik komiteta odmah posle prvog izbora). Razlika, međutim, postoji u mogućnosti ponovnog izbora nekog od članova komiteta. U konvenciji se o tome ništa ne kaže dok se u paktu dozvoljava i mogućnost pod uslovom da je kandidat ponovo predložen.

c) Prestanak svojstva člana komiteta

Funkcija člana komiteta prestaje po isteku mandata od četiri (dve) godine. Međutim, postoje slučajevi kad svojstvo člana prestaje i pre tog roka. U paktu su predviđena dva slučaja: objektivna okolnost — smrt člana

37) R. Cassin: op. cit, p.339.

38) Annuaire des droits de l'homme pour 1950, p. 539.

39) R. Cassin: op. cit, p. 339.

na — i subjektivna nemogućnost vršnja funkcije (ostavka). Drugi slučaj nije vezan ni za objektivnu nemogućnost ni za izjavu volje člana u pitanju. Prema tački 1 člana 33 svojstvo prestaje

»Ako je po jednodušnom mišljenju drugih članova, jedan član Komiteta prestao da vrši funkcije iz nekog drugog razloga, a ne usled odsustva privremenog karaktera«.

Iako je odredba sačinjena po ugledu na član 18 Statuta Međunarodnog suda pravde, njegova sadržina nije u potpunosti prihvaćena, mada je, čini se, bilo bolje da je to učinjeno. »Odsustvo privremenog karaktera« nije podrobnije objašnjeno. Priroda tog odsustva verovatno se ostavlja oceni ostalih članova komiteta. Ako je pak u pitanju događaj nastao nezavisno od volje člana, pretpostavka je da će on blagovremeno podneti ostavku, a ako je, njegovom voljom došlo do prestanka vršenja funkcije trajnog karaktera može mu se pripisati namera primanja plate za rad koji nije izvršen, a to se kosi s uslovom za izbor. Odredba je i nepotpuna, jer ne obuhvata veliki broj slučajeva od kojih može da dođe u praksi. Može se dogoditi da član komiteta i dalje vrši funkcije, ali da pri tom ne ispunjava potrebne uslove za člana komiteta. Pođimo od pretpostavke da država čiji je on državljanin prestane da bude ugovornica pakta. Normalno je da i njenom državljaninu prestane funkcija u komitetu, jer više ne postoji neophodan uslov za članstvo⁴⁰⁾. Međutim, prema odredbama pakta on bi i dalje vršio funkciju pošto pomenuti slučaj nije obuhvaćen odredbama o prestanku funkcije. Iz tih razloga čini se da je bilo bolje u potpunosti preuzeti formulaciju člana 18 Statuta Međunarodnog suda pravde prema kome se svojstvo člana gubi ako je »prestao da ispunjava potrebne uslove«.

U obadva slučaja predsednik komiteta je dužan da o tome obavesti Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, a ovaj mesto u komitetu oglašava upražnjenim. Ako mandat člana koji treba da bude zamenjen ne ističe u roku od šest meseci od dana kada je mesto proglašeno upražnjenim, Generalni sekretar UN obaveštava o tome sve države ugovornice, a ove u roku od dva meseca određuju kandidate za nove članove. Popuna se onda vrši u skladu s odnosnim odredbama pakta. Novi član ostaje na dužnosti do dana normalnog isteka mandata člana kome je mesto ostalo upražnjeno.

d) Osoblje, sednice i postupak

Za obavljanje dužnosti predviđenih paktom, Generalni sekretar UN stavlja komitetu na raspolaganje osoblje i materijalna sredstva. On, takođe, saziva članove komiteta na prvu sednicu u sedištu Ujedinjenih nacija. Svi sledeći sastanci održavaju se ili u sedištu Ujedinjenih nacija ili u njihovom uredu u Ženevi.

40) Do takvih slučajeva je već dolazilo u praksi primene nekih akata o pravima čoveka. Reč je bila ili o otkazu ugovora ili o nestanku države kao nacionalnog entiteta. U Evropskoj komisiji za prava čoveka do toga je došlo kad se 1. januara 1957. godine Sar pripojio Saveznoj Republici Nemačkoj. Gospođa Fuest je onda izgubila svojstvo člana komisije — F. Monconduit: La Commission européenne des droits de l'homme, Leyde 1965, p. 66.

Izbor osoblja, međutim, nije poveren Generalnom sekretaru, već komitetu. On bira službenike na dve godine, a posle protoka ovog roka može ih ponovo birati.

U paktu nema podrobnijih odredbi o glasanju u komitetu, kao ni o sastancima ovog organa. Ta pitanja prepuštena su poslovniku. Ali, postoje problemi koji će poslovnik morati da reguliše na način kako je to predviđeno u paktu. Reč je o kvorumu (dvanaest članova komiteta) i o odlukama koje komitet donosi većinom prisutnih članova.

e) Nadležnost komiteta

Nadležnost komiteta treba razmotriti s različitih tačaka gledišta. Potrebno je odrediti, najpre, ko može pokrenuti postupak pred ovim organom, protiv koga se taj postupak može voditi i šta je predmet tog postupka. Zatim treba izložiti nadležnost komiteta u vremenu i prostoru.

(i) Nadležnost *ratione personae*

U izlaganju nadležnosti *ratione personae* zadržaćemo se na dva problema: ko se može obratiti komitetu i protiv koga se postupak može voditi.

(ii) Ko može podneti saopštenje?

Kao i u mnogim drugim slučajevima i u diskusijama o aktivnoj legitimaciji za obraćanje komitetu za prava čoveka došlo je do velikih neslaganja, drugih i žučnih rasprava. Uglavnom su se javila sledeća gledišta:

a) Izvesne države su zahtevale da se samo državama prizna mogućnost pokretanja postupka pred komitetom. To stanovište bilo je u skladu s tradicionalnim međunarodnim pravom, a dokazi njegovih branilaca temeljili su se na sledećim činjenicama: stvarna primena pakta leži na dobroj volji država, te kod pokretanja postupka naglasak treba staviti na državu. Pojedinac će moći da privuče više pažnje na jednom višem stadijumu međunarodnih odnosa⁽⁴¹⁾. U prilog saopštenja država protiv drugih država izjasnio se i naš delegat u Komisiji za prava čoveka. Njegovo izlaganje prožimala je teorija »međunarodnog interesa«: u slučajevima kad povreda prava čoveka dobija međunarodni značaj — povreda širokih razmera, povreda prava čoveka koja u sebi sadrži agresivne pripreme i dr. — pokretači postupka za sprovođenje u život ljudskih prava mogu biti samo države⁽⁴²⁾.

Iznošena su, međutim, i gledišta na kojima je mogla biti građena i drugačija slika od malo pre iznete. Ukazivano je da saopštenja država protiv drugih država mogu negativno da utiču na prijateljske odnose među narodima, na izolovanje Ujedinjenih nacija od sveških zbivanja, kao i na mogućnost ili suviše velikog broja žalbi, što bi vodilo međunarodnoj za-

41) Sanon (Gornja Volta) — A/C.3/SR. 1456, p. 530.

42) B. Jevremović: Završni radovi IX zasedanja Komisije za prava čoveka na izradi projekta Paktova o pravima čoveka, Arhiv za pravne i društvene nauke br. 3, 1953, str. 258.

tegnutosti, ili pak, nedovoljnom broju žalbi u kom slučaju komitet ne bi imao šta da radi⁽⁴³⁾. Predstavnik Ruande je ukazivao na različitost nacionalnih struktura kao na smetnju postupku u kome jedna država može da sudi o postupcima druge. Nove nacije, istakao je pomenuti delegat, ne treba da dozvole mešanje država koje ne razumeju njihove teškoće i čak ne mogu da shvate različitost uslova u kojima ove žive⁽⁴⁴⁾.

Često je do izražaja dolazila i bojazan malih država da će saopštenja država moći da posluže velikima kao izgovor za vršenje stalnog pritiska i neopravdane napade⁽⁴⁵⁾.

b) Protiv saopštenja država istupale su i pristalice peticija pojedina i grupa pojedinaca⁽⁴⁶⁾: »međunarodna zajednica mora priznati pravo ljudskim bićima da podignu svoj glas kad su im prava povređena«⁽⁴⁷⁾, otvarajući na taj način nove perspektive međunarodnoj zaštiti ljudske ličnosti⁽⁴⁸⁾. Često je bilo i povezivanje s priznanjem međunarodnog subjektiviteta pojedinca. Na njega su se pozivali Garcia-Bauer (Gvatemala),⁽⁴⁹⁾ Oribe (Urugvaj)⁽⁵⁰⁾ i Egas (Čile)⁽⁵¹⁾. Ukazivano je i na negativne praktične posledice priznanja prava država na pokretanje postupka pred komitetom i na nelogičnost zaključka da pojedinci s teritorija pod starateljstvom mogu da traže zaštitu svojih prava, a stanovnici nezavisnih zemalja nemaju tu mogućnost⁽⁵²⁾.

Protivnici takvih strujanja u međunarodnom pravu pozivali su se na moguće zloupotrebe peticija⁽⁵³⁾, kao i na njihovu neostvarljivost i nepoželjnost⁽⁵⁴⁾. To su uglavnom bili predstavnici socijalističkih, nerazvijenih i država koje su nedavno stekle nezavisnost. S gledišta politike, ukazivao je sovjetski predstavnik, pravo peticije pojedinaca samo može da šteti saradnji država, dok s pravne tačke gledišta smetnju predstavlja nepostojanje pojedinaca kao posebnog subjekta međunarodnog prava⁽⁵⁵⁾.

Govoreći u ime svoje delegacije, delegat Togoa je, u stvari, izneo razloge svih nerazvijenih zemalja i onih koje su nedavno stekle nezavisnost. Prema njegovom objašnjenju, glasao je protiv Fakultativnog protokola uz Pakt o građanskim i političkim pravima iz sledećih razloga: i pored toga što se trude da poštuju prava, vođene opštim interesima, države ponekad više pažnje poklanjaju tim interesima nego pravima svojih gra-

43) Commission des droits de l'homme, Rapport sur la neuvième session, 7 avril - 30 mai 1953, pp. 17 - 18.

44) Sibomana (Ruanda) — A/C.3/SR. 1429, par. 7.

45) A/6546, par. 186; Ouessini (Niger) — A/C.3/SR. 1451, par. 7.

46) U prilog peticija pojedinaca, grupa pojedinaca i udruženja izjasnila se radna grupa za izradu mera za sprovođenje u život pakta o pravima čoveka — *Annuaire des droits de l'homme pour 1947*, pp. 589, 591.

47) Olcay (Turska) — A/C.3/SR. 1456, p. 530.

48) Carpio (Gvatemala) — *Ibid.*, p. 532.

49) Đ. Ninčić: *Problem suverenosti u Povelji i praksi Ujedinjenih nacija*, Beograd. 1967, str. 243.

50) *Ibid.*, str. 243.

51) A/C.3/SR. 1456, p. 532.

52) M. Marković: *Problems of the Implementation of Human Rights*, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, Nos 1 - 2, 1968, p. 96; Đ. Ninčić: *op. cit.*, str. 244.

53) Lazarević (Jugoslavija) — A/C.3/SR. 1456, p. 532; Tekle (Etiopija) — *Ibid.*, p. 532.

54) Kume (Japan) — *Ibid.*, p. 531.

55) Nassinovskiy (Sovjetski Savez) — A/C.3/SR. 1455, par. 47.

dana. Dozvoliti mogućnost podnošenja peticije pojedincima u takvoj situaciji znači naneti štetu ugledu vlada, a mladim državama su potrebne jake vlade da bi ojačale novu strukturu i borile se protiv nerazvijenosti. Nacionalni interes znači mora da bude iznad interesa pojedinaca i togoanska delegacija je glasala protiv načela koje je možda samo po sebi izvanredno, ali čija primena može da otvori vrata jednoj vrsti ucene i potkopavanju ugleda vlade⁽⁵⁶⁾.

c) Bilo je i predloga da se nevladinim organizacijama prizna mogućnost pokretanja postupka pred komitetom za prava čoveka. Delegat Libana Malik je istakao da bi ove organizacije na taj način mogle da predstavljaju posrednika između komiteta i pojedinaca ili grupa pojedinaca.

d) Izvestan broj nevladinih organizacija sa savetodavnim položajem pri Ekonomskom i socijalnom savetu⁽⁵⁷⁾, kao i izvesne države, energično su podržavali predloge prema kojima je komitetu priznavana mogućnost intervencije na sopstvenu inicijativu.

e) Postojali su najzad i predlozi u kojima je iznošeno mišljenje da bi postupak pred komitetom trehlo da pokreće predstavnik međunarodne zajednice — Visoki komesar Ujedinjenih nacija za ljudska prava ili neki drugi odgovarajući organ.

Komisija za prava čoveka je s glasom većine odbila predlog kojim je komitetu dato pravo pokretanja postupka na sopstvenu inicijativu. Odbijen je i predlog o obraćanju pojedinaca i grupa pojedinaca komitetu posredstvom nevladinih organizacija. O Visokom komesaru ili nekom drugom odgovarajućem organu se više ne diskutuje kao o organu za »filtriranje« peticija upućenih Komitetu za prava čoveka.

Od navedenih predloga usvojen je samo onaj u kome se na pokretanje postupka ovlašćuju države ugovornice pakta. Što se tiče pojedinaca i grupa pojedinaca, pravo obraćanja komitetu dato je samo pojedincima⁽⁵⁸⁾ i to ne u paktu, nego u zasebnom protokolu. Razlika je važna »pošto je često za jednu grupu moguće da dela u okolnostima koje bi efektivno učutkale pojedinca«⁽⁵⁹⁾.

(jj) Protiv koga se postupak može voditi?

Prema odredbama pakta, komitet može razmatrati samo saopštenja podneta protiv država ugovornica zbog neispunjavanja obaveza iz ovog akta⁽⁶⁰⁾. Sličnu odredbu sadrži i Fakultativni protokol⁽⁶¹⁾. No, da bi

56) Akpo (Togo) — Ibid., par. 21; u istom smislu i Mairie (Kamerun) A/C.3/1456, p. 530.

57) Commission des droits de l'homme, Rapport sur la neuvième session, 7 avril - 30 mai 1953, pp. 17 - 18.

58) Pravo pojedinaca i grupa pojedinaca da komitetu podnose saopštenja nalazilo se u mnogim predlozima — v. amandman Holandije u A/6546, par. 474, podamandman Francuske — Ibid., par. 476. Oni, međutim, nisu našli na podršku ostalih država.

59) J. Humphrey: Svetska revolucija i ljudska prava, Arhiv za pravne i društvene nauke br. 4, 1968, str. 593.

60) Tačka 1 člana 41 pakta.

61) Član 1 Fakultativnog protokola.

se izbegla svaka dvosmislenost, u protokolu je ponekad dolazilo do kompoziciono nezgrapnih rečenica, i ponavljanja onoga što je prethodno već bilo rečeno⁽⁶²⁾. U njemu, recimo,

»Svaka država ugovornica Pakta koja postane stranka ovog Protokola priznaje da je Komitet nadležan da prima i razmatra saopštenja koja potiču od pojedinaca koji spadaju pod njenu vlast, a koji tvrde da su žrtve kršenja od strane te države ugovornice bilo kog prava navedenog u Paktu«.

Ovakvom formulacijom se sasvim jasno štite treće države. Međutim, zbog posebnih obzira prema državama koje se mogu pojaviti u ulozi optuženog, na kraju ovog člana je dodata i odredba da »Komitet neće primati nikakva saopštenja koja se tiču države ugovornice pakta koja nije stranaka ovog Protokola«⁽⁶³⁾.

Pored uslova da je u pitanju država ugovornica pakta potrebno je još i da je država protiv koje se podnosi saopštenje dala izjavu o prihvatanju postupka žalbi država protiv drugih država: »Komitet neće primati nikakvo saopštenje ako se ono tiče države ugovornice koja nije dala takvu izjavu«⁽⁶⁴⁾. Da bi postupak mogao normalno da se odvija potreban je i minimum država koje ga priznaju. U paktu taj broj iznosi deset⁽⁶⁵⁾. Isti je broj predviđen i za stupanje na snagu Fakultativnog protokola⁽⁶⁶⁾ samo je u njemu reč o državama koje su prethodno postale ugovornice pakta⁽⁶⁷⁾, a pakt je pre toga već stupiv na snagu⁽⁶⁸⁾.

Ukoliko nisu ispunjeni svi pomenuti uslovi komitet će odbaciti podneto saopštenje.

U praksi Evropske komisije za prava čoveka bilo je slučajeva podnošenje saopštenja protiv država koje su potpisale, ali nisu ratifikovale Evropsku konvenciju⁽⁶⁹⁾. Komisija je odbacivala pomenute peticije smatrajući ih neprihvatljivim iz razloga ratiōne personae. Sličan postupak mogao bi se primeniti i u slučaju pakta i Fakultativnog protokola s obzirom na odredbe tačke 2 člana 48 pakta⁽⁷⁰⁾ i tačke 2 člana 8 Fakultativnog protokola⁽⁷¹⁾. Isti se zaključak nameće i u vezi sa saopštenjima podnetim protiv pojedinaca. Evropska komisija se izričito ogradila od ovakve nadležnosti izjavljujući da ne »poseduje nadležnost ratiōne persone za bavljenje povredama konvencije koje se mogu staviti na teret pojedincima«⁽⁷²⁾. I u slučaju pakta i Fakultativnog protokola isti zaključak je moguće

62) A. Peleš: Prava čoveka, Pregled br. 11-12, 1968, str. 534.

63) Član 1 protokola.

64) Tačka 1 člana 41 pakta.

65) Tačka 2 člana 41 pakta.

66) Tačka 1 člana 9 protokola.

67) Tačka 2 člana 8 protokola.

68) Tačka 1 člana 9 protokola.

69) A. M. Nay-Cadoux: Les conditions de recevabilité des requêtes individuelles devant la Commission européenne des droits de l'homme, Torino - Paris 1966, p. 73 i sl.

70) »Ovaj Pakt podleže ratifikaciji«.

71) »Ovaj Protokol podleže ratifikaciji svake države koja je ratifikovala Pakt ili mu je pristupila«.

prihvatiti. Nijedan od ovih akata ne sadrži odredbe kojima se pojedincima nameću obaveze (72). Naglasak je uvek bio na pojedincu kao nosiocu građanskih i političkih prava, ne i na njegovim obavezama tako da nije predviđena odgovornost lica koja ne poštuju odredbe pakta. Na to ukazuje odredba pomenutog pakta u kojoj čitamo: »**Države ugovornice** ovog Pakta obavezuju se da poštuju i da zajemče prava priznata u ovom Paktu...« (74). Istina u Uvodu se izričito navodi i to da

»pojedinaac ima obaveze prema drugim pojedincima i prema zajednici kojoj pripada i da je dužan težiti unapređenju i poštovanju prava priznatih u ovom Paktu« (75),

ali kad je pomenuti stav trebalo razraditi u postupku primene pakta ostalo se samo na pravima pojedinaca, ne i na njihovoj odgovornosti.

Tako se pod pomenutim uslovima samo države ugovornice mogu javiti u ulozi stranke protiv koje se podnosi saopštenje. Fizička i pravna lica ne mogu biti optuživana za povredu prava iz pakta.

(j) **Nadležnost ratione materiae**

Nadležnost ratione materiae obuhvata različita područja nad kojima komitet vrši kontrolu. Zadržaćemo se na dve glavne oblasti ove nadležnosti. Izložićemo prvo kontrolu primene prava obezbeđenih paktom, a zatim kontrolu saglasnosti zakonodavstva država ugovornica s obavezama iz pakta.

(ii) **Kontrola primene prava obezbeđenih paktom**

Kao što je pomenuto, u Uvodu i članu 1 Fakultativnog protokola se pojedincima daje mogućnost obraćanja komitetu zbog kršenja nekog prava navedenog u paktu (76). Na taj način je jasno podvučena težnja za postavljanjem granica materijalnog prava na koje se pojedinci mogu pozivati. Do odbacivanja saopštenja dolazi uvek kad se utvrdi da pravo na čiju se povredu poziva pojedinac nije deo kataloga prava zaštićenog paktom, ili se nalazi u ovom aktu, ali ga država ne priznaje zbog stavljenе rezerve (77). Kontrola obuhvata samo prava stvarno navedena u paktu i ograničava se na njih. U tom pogledu korisno može poslužiti jurisprudencija Evropske

72) Navedeno prema F. Monconduit: op. cit, p. 197.

73) Iz sličnih razloga je i Evropska komisija za prava čoveka odbacivala žalbe podnete protiv pojedinaca.

74) V. članove 2, 3 itd. pakta.

75) Pretposlednji stav Uvoda pakta.

76) Oblast nad kojom komitet za prava čoveka vrši kontrolu šira je kad saopštenje podnosi država nego kad se komitetu obraća pojedinac. U prvom slučaju nadzor se vrši nad svim obavezama navedenim u paktu (tačka 1 člana 41 pakta); u drugom se svodi na prava navedena u paktu (Uvod i član 1 Fakultativnog protokola)

77) U paktu ne postoji odredba o rezervama. No, neki smatraju da se iz toga ne može izvući zaključak o nemogućnosti njihovog stavljanja — W. Jenks: The United Nations Covenants on Human Rights come to Life, Recueil d'études de droit international en hommage à Paul Guggenheim, Genève 1963, p. 808.

komisije za prava čoveka prema kojoj je ovaj organ, ne ulazeći u celishodnost poštovanja tog prava, odbacivao svako saopštenje ako je u njemu bilo reči o pravu koje nije navedeno u Evropskoj konvenciji (78).

(jj) **Kontrola saglasnosti zakonodavstva država ugovornica s obavezama iz pakta**

U tački 2 člana 2 Pakta o građanskim i političkim pravima država se obavezuju da »preduzmu potrebne korake radi usvajanja takvih mera zakonodavnog ili drugog karaktera, pogodnih da se ostvare prava priznata u ovom Paktu...« (One su, dakle, dužne da svoje unutrašnje zakonodavstvo usklade s obavezama iz pakta. O tim merama koje budu usvojile podnose izveštaje Komitetu za prava čoveka (79). Komitet je, znači nadležan da ceni spovijest tih unutrašnjih mera s odredbama pakta. U slučaju nesaglasnosti pokrećuće postupak za rešenje pitanja, ako mu je na to ukazano u saopštenju.

Posebnu pažnju komitet bi trebalo da posveti problemu derogacije odredbi pakta, odnosno oceni okolnosti i cilja te derogacije. U tački 1 člana 4 pakta čitamo:

»U slučaju kada opstanak nacije ugrozi izvanredna javna opasnost, koja je proglašena zvaničnim putem, države ugovornice ovog Pakta mogu preduzeti, u obimu strogo određenom zahtevima situacije, mere kojima ne ukidaju obaveze predviđene u ovom Paktu, s tim da te mere ne budu nespojive s drugim obavezama koje im nameće međunarodno pravo i da sobom ne povlače diskriminaciju zasnovanu isključivo na rasi, boji, polu, jeziku, veroispovesti ili društvenom poretku«.

U nadležnost komiteta spada ocena te javne opasnosti (80), njen karakter i posledice koje se mogu odraziti na održanje nacije. Treba, upravo, utvrditi da li ta izvanredna javna opasnost može da dobije kvalifikaciju ugrožavanja opstanka nacije. Pošto se ukidanje obaveza predviđenih paktom mora proglasiti zvaničnim putem, država donosi zakone i uredbe, a komitet vrši ocenu celishodnosti njihovog donošenja. Posebno je to slučaj kad se donose propisi o ukidanju onih odredbi čija je neprikosnovenost zagarantovana i u ovim slučajevima. To su prava navedena u sledećim članovima: 6, 7, 8 (stav 1) i 2), 11, 15, 16 i 18 (81). Naravno da pomenutu kontrolu komitet ne vrši po sopstvenoj inicijativi,

78) V. slučaj De Becker, Publication de la Cour, pp. 44-45.

79) Tačka 1 člana 40 pakta.

80) Bilo je predloga da se pored »izvanredne javne opasnosti« doda i »slučaj rata« — za predlog Australije v. Annuaire des droits de l'homme pour 1950, p. 537. No, u konačnoj redakciji se ostalo samo na prvom kriterijumu.

81) Tačka 2 člana 4 pakta.

ex officio, nego tek po podnetom saopštenju. Za lakše upoznavanje s ukinutim odredbama predviđen je i postupak za obaveštavanje ostalih ugovornica o ukinutim pravima⁽⁸²⁾ i razlozima koji su do toga doveli⁽⁸³⁾.

Praksa Evropske komisije i Evropskog suda za prava čoveka do izvesnog stepena može da posluži kao primer Komitetu za prava čoveka. Pozivanje na izvanrednu javnu opasnost nije bilo tako retko među ugovornicama Evropske konvencije o pravima čoveka⁽⁸⁴⁾. U toj praksi došlo je do rasvetljavanja izvesnih pojmova tako da bi ona možda mogla da bude putokaz za razradu u paktu nedovoljno regulisanih pitanja⁽⁸⁵⁾.

(k) Nadležnost ratiōne temporis

U paktu i Fakultativnom protokolu ne postoji odredba kojom se komitet ovlašćuje da odbaci saopštenje iz razloga ratiōne temporis. U članovima 41 pakta i članovima 1, 2, 3 i 5 Fakultativnog protokola, u kojima su navedeni uslovi za podnošenje saopštenja detaljnije se ne pominje nadležnost ratiōne temporis. Član 41 određuje samo da postupak stupa na snagu »kada deset država ugovornica ovog Pakta budu dale izjavu predviđenu u stavu 1 ovog člana«, a u članu 9 Fakultativnog protokola stupanje na snagu ovog akta je vezano za stupanje na snagu pakta kao i za rok od tri meseca posle deponovanja desetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju. No, to, ipak, ne znači nepostojanje bilo kakvog pravila o nadležnosti komiteta ratiōne temporis. U nedostatku izričite odredbe pakta i protokola mora se u obzir uzeti opšti princip o neretroaktivnosti međunarodnih ugovora. Koji onda datum uzeti da bi saopštenje bilo blagovremeno? Da li je to dan stupanja na snagu pakta i Fakultativnog protokola ili, pak, period u kome se odredbe ovih akata počele da proizvode pravno dejstvo u odnosu na konkretnu državu ugovornicu? Odgovor treba potražiti i na sledeće pitanje: može li se država ili pojedinac pozvati u saopštenju na činjenice nastale pre nego što je država u pitanju priznala postupak saopštenja države protiv drugih država ugovornica ili saopštenja pojedinaca protiv države pod čijom se vlašću nalaze, a činjenice su postajale i posle stupanja na snagu pakta i Fakultativnog protokola?

U prilog potvrdnog i određenog odgovora mogu biti navedeni mnogi dokazi. Prvi može biti obrazlagan uslovom reciprociteta ratiōne temporis. Pošto država koja podnosi saopštenje, u trenutku povrede nije bila vezana postupkom u pitanju ne može se na njih pozivati. U protivnom jedna i druga ugovornica se ne nalaze u jednakom položaju. Prihvatajući

82) Delegacija Madagaskara se složila sa saopštenjem državama ugovornicama, ali je predlagala i izuzetak prema kome nisu potrebna objašnjenja ukoliko razlozi nacionalne bezbednosti zahtevaju derogaciju odredbi pakta — A/C.3/SR. 1456, p. 529.

83) Tačka 3. člana 4. pakta.

84) U oktobru 1960. godine predsednik Evropske komisije za prava čoveka je izbrojao dvanaest slučajeva, a u periodu između 1961-i 1963. još pet — K. J. Partsch: Die Rechte und Freiheiten der europäischen Menschenrechtskonvention, Berlin 1966, S. 74.

85) U slučaju Lawless, na primer, Evropski sud za prava čoveka je dao definiciju pojma javne opasnosti koja može da dovede u opasnost opstanak nacije — Arrêt du 1er juillet 1961, Serie A (1960/61), p. 56.

član 41 država na sebi uzima obaveze kao i ostale države koje su dale izjavu o tome. Ako država koja se tog trenutka nije složila s takvim postupkom traži izvršenje obaveza onih država koje su ga prihvatile, onda to znači da ima veća prava nego obaveze i čak može davrši kontrolu nad savесnijima od sebe.

Može se još dodati razlog opasnosti prećutnog nepriznavanja fakultativnosti člana 41 Pakta o građanskim i političkim pravima. Ako država podnese saopštenje protiv druge države, a ova u trenutku nastupanja činjenica zbog kojih je protiv nje upućeno saopštenje, nije priznala nadležnost komiteta da prima takve podneske, značilo bi od uslova koji je prema slovu pakta presumrtio iuris et de iure praviti pretpostavku za čije je obaranje dovoljno podnošenje saopštenja. Na taj način bi se zaobilaznim putem odstranili formalnopravni okviri člana 41 i izigralo ono što su države imale nameru da stvore fakultativnošću postupak. Imajući u vidu heterogenu strukturu ugovornica pakta takvo izigravanje volje država ne bi bilo ni celishodno ni dopustivo. Zbog toga bi Komitet za prava čoveka mogao da razmatra saopštenja podneta samo protiv država koje su priznale ovakvu njegovu nadležnost zbog činjenica nastalih posle davanja izjave o priznanju postupka u skladu s kojim je saopštenje podneto.

Međunarodna praksa nije u punom skladu s iznetim shvatanjem. U slučaju Mavromatis, Stalni sud međunarodne pravde⁽⁸⁶⁾ je rekao sledeće: u sumnji, jurisdikcija jednog organa obrazovanog nekim međunarodnim ugovorom, prostire se na sve sporove koji su mu podneti posle ustanovljenja. Evropska komisija za prava čoveka je već razmatrala ovakvu mogućnost u praksi. I jurisprudencija⁽⁸⁷⁾, a i izvesni autori⁽⁸⁸⁾ izjasnili su se u prilog većeg značaja suštine pitanja nego postupka⁽⁸⁹⁾. Važan je datum od koga su države bile dužne da primenjuju materijalne odredbe izvesne konvencije, od manjeg je značaja postupak kontrole izvršenja tih obaveza.

U obzir se može uzeti i objektivni karakter obaveza država. Paktom se ne stvaraju subjektivna i recipročna prava pojedinaca. U njemu je težište na obavezama država da štite prava svih pojedinaca koji se nalaze nanjihovoj teritoriji i potpadaju pod njihovu vlast. Država ugovornica ne mora da ima direktan interes da tu zaštitu traži, te se saopštenje i ne podnosi za poštovanje sopstvenih prava: u pitanju je pre javni poredak međunarodne zajednice shvaćen u granicama država ugovornica pakta. Za taj javni poredak je od manjeg značaja vremenski vid povrede. Važnije je da je do povrede došlo i da se ona pripisuje određenoj državi

86) Série A, no 2, p. 35.

87) Spor između Austrije i Italije — Requête no 788/60, 11. januar 1961, Annuaire vol IV, p. 117.

88) M. A. Eissen: La compétence ratione temporis de la Commission, Annuaire français de Droit International 1963, p. 722.

89) Osnov ovog stava se nalazi u presudama Stalnog suda Međunarodne pravde — u slučaju Mavromatis »Sud još jedared povlači, što je u raznim prilikama već učinio, da pitanjima forme u međunarodnom sudstvu ne treba pridavati toliku važnost kao što je slučaj u unutrašnjem« — A. Godevac: Principij i pravila međunarodnog prava koja se izlučuju iz jurisprudencije Stalnog suda međunarodne pravde u Hagu, Beograd 1932, str. 132.

ugovornici Pakta o građanskim i političkim pravima. Jer, problem nadležnosti *ratione temporis* se ne postavlja na isti način za državu koja podnosi saopštenje i onu protiv koje se ono podnosi ⁽⁹⁰⁾.

Kome će od ovih razloga Komitet za prava čoveka dati prevagu teško je reći. Da li će nastaviti praksu već postojećih organa ili će drugačijim rešenjem pokušati da dâ doprinos međunarodnom pravu? Praksa ovog organa biće najbolji pokazatelj zauzetog stanovišta. Ostavimo zato njoj da se o tome izjasni.

(1) Nadležnost *ratione loci*

U članu 2 pakta državama je nametnuta obaveza »da poštuju i da zajemče prava priznata u ovom Paktu svim pojedincima koji se nalaze na njihovoj teritoriji«. Time je određena i nadležnost komiteta *ratione loci*. on može da razmatra sve činjenice nastale na teritoriji ugovornica ovog akta. Da li se, međutim, na nadležnost komiteta može staviti federalna klauzula koja bi, u stvari, značila da je za postupak pred ovim organom potreban poseban pristanak federalne jedinice?

Usvajanje federalne klauzule znači dozvolu državama s federativnim uređenjem da pristupe paktu, ali bez obaveze primene njegovih odredbi na celoj teritoriji ako federalne jedinice odbiju da donesu zakonske propise kojima omogućavaju primenu odredbi na svojoj teritoriji. Njeno odbacivanje značilo je obavezu savezne države da celokupan tekst pakta primenjuje na celoj teritoriji. Pristalice unošenja pomenute klauzule isticala su odvojenost funkcija saveznih organa i organa federalnih jedinica ⁽⁹¹⁾. Prema tvrđenju izvesnih država, prvi organi su bili zaduženi za preuzimanje međunarodnih obaveza, a drugi za donošenje odgovarajućih propisa u nacionalnim zakonodavstvima ⁽⁹²⁾. Pošto federalne jedinice uživaju izvesnu autonomiju to savezna država ne može da ih primora na donošenje propisa o sprovođenju u život prava predviđenih paktom. Delegacija Sjedinjenih Država zastupala je shvatanje da

»sklapanje ugovora treba da oстане u nadležnosti saveza, ali da se njihovo izvešenje ostavi na volju državama članicama saveza, pošto savez ne može da se obaveže za ona pitanja koja spadaju u isključivu nadležnost država članica saveza« ⁽⁹³⁾.

U tome pravcu kretali su se predlozi u Komisiji za prava čoveka. Delegacija SAD predložila je sledeći tekst člana:

90) U istom smislu bili su dokazi Austrije u sporu s Italijom — Requête no 783/60, Rapport de la Commission, A. 84. 548.

91) Kanada je izjavila da se, pre nego što ratifikuje paktove, mora konsultovati sa svojim provincijama (federalnim jedinicama) kako bi dobila saglasnost da će sprovesti u život odredbe pakta — Mac Dougal (Kanada) — A/C. 3/SR. 1456, p. 529.

92) B. Jevremović: Izrada projekta Međunarodnog pakta o pravima čoveka, Arhiv za pravne i društvene nauke br. 2, 1950, str. 317.

93) D. Janićijević: Rad OUN na donošenju Pakta o pravima čoveka, Međunarodni problemi br. 6, 1951, str. 83.

»a) Za svaki član ovog pakta koji savezna vlada smatra da ulazi u celini ili delimično u saveznu nadležnost, obaveze savezne vlade u tom smislu biće iste kao i onih strana ugovornica koje nisu savezne države;

»b) za svaki član koji savezna vlada smatra, u skladu sa svojim ustavnim poretkom, da u celini ili delimično ulazi u nadležnost država, pokrajina ili kantona koji sačinjavaju saveznu državu savezna vlada upoznaće što je moguće pre sa tim odredbama nadležne organe države, pokrajina i kantona, preporučujući njihovo usvajanje« (94).

Delegacije Indije (95) i Velike Britanije (96) podržale su ovakvo shvatanje.

Suprotan stav su imale pristalice jednakih prava i obaveza svih ugovornica pakta. Među njima se nalazila i Jugoslavija. Naš stav je polazio od činjenice da federativne države treba da garantuju primenu odredaba pakta na celoj teritoriji (97). Pri tom mogu da traže pristanak federalnih jedinica (98).

U završnom tekstu pakta prevagnuli su stavovi druge grupe država. Da nebi dolazilo do »nesklada u međunarodnompravnog saobraćaju« (99) usvojeni tekst člana 50 glasi: »Odredbe ovog Pakta se primenjuju na sve jedinice federativnih država bez ikakvog ograničenja ili izuzetaka«.

Slične diskusije pokrenulo je i pitanje kolonijalne klauzule (100). Velike kolonijalne sile su bile za njeno unošenje u tekst pakta. Velika Britanija se, na primer, pozvala na ustavne okolnosti. (101) »koje primoravaju vladu da urgira unošenje u mnoge međunarodne sporazume jednog člana koji se odnosi na primenu u kolonijama« (102). Ukoliko pakt u definitivnoj redakciji ne bude imao takav član, nastavlja delegat V. Britanije, vlada će se usprotiviti usvajanju takvog pakta (103). Primenu odredaba pakta na teritorijama »za koje je odgovorna u međunarodnim odnosima« (104) Sjedinjene Američke Države su ostavljale volji metropola. Predlog Australije je otišao nešto dalje: »Svaka takva država će, što je moguće pre, preduzeti

94) Navedeno prema Arhivu za pravne i društvene nauke br. 3, 1950, str. 491.

95) Ibid., str. 491.

96) Ibid., str. 491.

97) Ibid., str. 493.

98) D. Jančićević: op. cit., str. 83.

99) B. M. Janković: Međunarodno javno pravo, Beograd 1970, str. 77.

100) Uobičajeni naziv »kolonijalna klauzula« u ovom slučaju nije potpuno odgovarajući. Suviše je uzak da bi obuhvatio sve teritorije na koje treba da se primenjuju odredbe pakta. Zato ga treba shvatiti u smislu teritorija za čije je međunarodne odnose odgovorna država metropola.

101) Takve izjave joj, ipak, nisu smetale da 1966. godine usvoji nadležnost Evropskog suda za prava čoveka kao i mogućnost pojedinaca da se obraćaju Evropskoj komisiji proširujući ova prava i na teritorije za čije je međunarodne odnose odgovorna — P. Modinos: Droits de l'homme, notes et observations, René Cassin amicorum discipulorumque, liber I, Paris 1969, p. 172.

102) Arhiv za pravne i društvene nauke br. 3, 1950, str. 492.

103) Ibid., str. 492.

104) Ibid., str. 493.

potrebne mere kako bi se primena ovog Pakta proširila na sve takve teritorije«, no i dalje nije bila predviđena obaveza primene prava i u ovim područjima. Slično stanovište iznele su i vlade Francuske i Holandije ⁽¹⁰⁵⁾.

S druge strane predstavnik Sovjetskog Saveza se zalagao za obaveznu primenu uslova predviđenih ovim paktom kako na teritoriji metropole — države potpisnice ovog pakta, tako i na svim drugim teritorijama (neautonomnim, pod mandatom ili kolonijalnim) ⁽¹⁰⁶⁾. Naša delegacija je podržavala sovjetski stav isticanjem da se odredbe pakta moraju automatski primenjivati i na kolonijalne i druge zavisne zemlje ⁽¹⁰⁷⁾.

U nacrtu pakta usvojenom 1954. godine prihvaćeno je drugo stanovište. U njemu se posle odredbe o primeni na sve jedinice federativnih država nalazio i član u kome je stajalo:

»odredbe ovog Pakta protegnuće se ili će biti podjednako primenjivane na teritoriju metropole države potpisnice i na sve teritorije, bile one nesamoupravne, pod starateljstvom ili kolonijalne, kojima ta država upravlja ili vlada« ⁽¹⁰⁸⁾.

Kasnije, međutim, zbog velikih razlika u gledištima koje su pretile da u nedogled protegnu diskusiju o ovom pitanju, kao i zbog opasnosti neratifikovanja pakta u slučaju unošenja kolonijalne klauzule, u paktu usvojenom u Generalnoj skupštini 1966. godine, nema odredbi o kolonijalnoj klauzuli.

bb) Ad hoc Komisija za mirenje

Za razliku od Komiteta za prava čoveka koji je stalni organ, Komisija za mirenje ima obeležja ad hoc organa. U diskusijama o merama za sprovođenje u život pakta ideja o ustanovljenju ad hoc organa je bila odbačena 1950. godine sa sedam glasova prema pet uz jedan uzdržan ⁽¹⁰⁹⁾. Šesnaest godina kasnije, međutim, Generalna skupština Ujedinjenih nacija je delimično prihvatila takvo rešenje pridružujući se Konvenciji o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije ⁽¹¹⁰⁾. U Zapadnoj Evropi, pak, razvoj je išao u drugačijem pravcu. Evropska konvencija o pravima čoveka predvidela je da »Komisija obavlja funkcije ... posredstvom jedne Potkomisije koja se sastoji od sedam članova Komisije« ⁽¹¹¹⁾. U diskusijama o paktu je takođe postojao predlog da se umesto ad hoc komisije obrazuje podkomitet sastavljen od članova Komiteta za prava čoveka ⁽¹¹²⁾, ali je predlog odbijen sa 45 glasova prema 22 uz 26 uzdržanih ⁽¹¹³⁾.

105) Ibid., str. 494.

106) Ibid., str. 493.

107) D. Janičijević: op. cit, str. 83.

108) Član 53 nacrtu pakta.

109) Schwelb: Civil and political rights: the international measures of implementation, The American Journal of International Law, No 4, 1968, pp. 338-339.

110) Članovi 12 i 13 konvencije.

111) Član 29 Evropske konvencije.

112) V. predlog Čilea u A/6546, p. 48.

113) Ibid., par. 459.

Ad hoc Komisija za mirenje se, prema članu 42 Pakta o građanskim i političkim pravima, sastoji od pet članova prihvatljivih za zainteresovane države ugovornice. Ako se one u roku od tri meseca ne mogu dogovoriti o sastavu komisije u celini ili delimično, članove, u pogledu kojih nije postignuta saglasnost, izabracé komitet među svojim članovima, tajnim glasanjem i dvotrećinskom većinom. Izvesne države su smatrale da se i u slučaju kad nije bilo moguće postići saglasnost zainteresovanih država o sastavu komisije, ipak, mora voditi računa o njihovim željama kako bi imale puno poverenje u rad ovog organa ⁽¹¹⁴⁾. Na predlog SAD ⁽¹¹⁵⁾, države su se, međutim, složile da u slučaju nemogućnosti nalaženja zajedničkog rešenja komitet ima punu slobodu u određivanju članova. On pri tom ne mora da traži saglasnost zainteresovanih država.

U pogledu državljanstva članova Komisije za mirenje bilo je nekoliko predloga. Sjedinjene Američke Države su pregledale da članovi ne mogu biti državljani zainteresovanih država ugovornica ni države koja nije ugovornica pakta ⁽¹¹⁶⁾. Postojala je, dakle, mogućnost da državljani država koje nisu dale izjavu o prihvatanju postupka saopštenja država protiv drugih država budu članovi komisije. Takvo rešenje naišlo je na otpor tako da je usvojen tekst koji je predložilo devet država ⁽¹¹⁷⁾, a prema kome članovi komisije »ne mogu biti državljani ni zainteresovane države koja nije ugovornica ovog Pakta, ni države ugovornice koja nije dala izjavu predviđenu u članu 41« ⁽¹¹⁸⁾.

Sastanci komisije se normalno održavaju u sedištu Ujedinjenih nacija, ili u uredu Ujedinjenih nacija u Ženevi ⁽¹¹⁹⁾. Oni mogu biti održavani i na svakom drugom pogodnom mestu koje komisija odredi. Ali, tom prilikom komisija se mora savetovati s Generalnim sekretarom Ujedinjenih nacija i zainteresovanim državama članicama ⁽¹²⁰⁾.

Postupak komisije nije podrobno regulisan odredbama pakta. Ona zbog toga usvaja poslovnik, a za bolje obavljanje poslova bira predsednika.

Pošto je reč o ad hoc organu »Svi troškovi članova komisije podjednako se raspodeljuju između zainteresovanih ugovornica na osnovi

114) Ibid., par. 455.

115) Ibid., par. 456.

116) Ibid., par. 443.

117) Gornja Volta, Indija, Iran, Libija, Negerija, Pakistan, Ujedinjena Arapska Republika, Senegal i Sudan.

118) Tačka 2 člana 42 pakta.

ska Republika, Senegal i Sudan.

119) U predlogu devet zemalja je bilo predviđeno održavanje sednica samo u sedištu Ujedinjenih nacija i svakom drugom pogodnom mestu koje odredi komisija A/C.3/L. 1379/Rev. 1, par 3. Amandman SAD se, takođe zadržao na tome, ali je dao veći značaj održavanju sednica u sedištu UN — A/C.3/L. 1391, par. 3. Tek na predlog Sirije usvojeno je da se sednice mogu održavati i u uredu Ujedinjenih nacija u Ženevi — A/6546, par. 448.

120) U predlogu devet zemalja o mestu održavanja sednica bilo je predviđeno konsultovanje samo s Generalnim sekretarom UN. SAD su se takođe zadržale samo na tome. U predlogu Jugoslavije je, međutim, bilo predviđeno i konsultovanje sa zainteresovanim državama — A/6546, par. 449.

procene koju utvrđuje Generalni sekretar Ujedinjenih nacija«⁽¹²¹⁾. U slučaju potrebe Generalni sekretar je ovlašćen da plati troškove članovima komisije pre nego što ih zainteresovane države ugovornice budu naknadile.

Postupak pred ovim organom se pokreće tek »po prethodnoj saglasnosti država ugovornica u pitanju«. Svrha je prijateljsko rešenje pitanja na osnovu poštovanja Pakta o građanskim i političkim pravima.

Les organes chargés de la mise en oeuvre du Pacte relatif aux droits civils et politiques

R é s u m é

Dans ce travail l'auteur traite la question des organes chargés de la mise en oeuvre du Pacte relatif aux droits civils et politiques. Il a fixé son attention, en premier lieu, sur les organes dont l'institution a été proposée au cours du travail aux pactes et à ce propos il expose les propositions relatives à l'institution tant des organes isolés que des organes collectifs. Dans le cadre des propositions relatives aux organes collectifs il se concentre sur les cours internationales des droits de l'homme, et ensuite sur les organes qui n'ont pas le caractère judiciaire en soulignant les raisons fondamentales à cause desquelles un certain nombre de ces propositions sont rejetées. Ensuite il s'est consacré à l'étude détaillée des organes prévus par le Pacte relatif aux droits civils et politiques. L'objet de son attention est tant le Comité des droits de l'homme que la Commission ad hoc pour la conciliation. Dans l'exposé des motifs du premier de ces organes il élucide la question de la composition du comité; la proposition, l'élection et le mandat des membres du comité; la cessation de la qualité de membre du comité; le personnel, les séances et la procédure pour exposer ensuite en détail la compétence de cet organe. Dans le travail sont examinées quatre sortes de compétence du comité: la compétence *ratione personae*, *ratione materiae*, *ratione temporis* et *ratione loci*. Dans le cadre de la première compétence les questions suivantes sont élaborées: qui peut présenter la communication au comité et contre qui peut être initiée la procédure. La compétence *ratione materiae* est élaborée par le contrôle de l'application des droits garantis par le pacte et le contrôle de la conformité de la législation des Etats contractants avec les obligations découlant de cet acte. Ensuite sont exposées les différentes situations qui peuvent se produire dans l'application du pacte *ratione temporis* et la compétence *ratione loci*. Dans l'examen de ces deux dernières sortes de compétence une attention particulière est consacrée à la clause fédérale et à la clause coloniale. La dernière partie du travail est consacrée à la question de la Commission ad hoc pour la conciliation, à différentes propositions qui ont trait et à la clause coloniale. La dernière partie du travail est consacrée à la question de ces organes.

---

121) Tačka 9 člana 42 pakta.

